

Szerkesztői iroda:

Nagyenyeden

A KIADÓHIVATALBAN

hová
lap szellemi részét illető
közlemények küldendők

Kiadóhivatal:

Wokál János könyvkereskedése

hová

az előfizetések és hirdetések
bérmentesen küldendők.

Kéziratok nem adatkak vissza.

KÖZÉRDEK.

Vegyes tartalmu heti lap.

Megjelenik minden vasárnapon.

Előfizetési feltételek:

helyben hazhoz hordva vagy
vidékre postán küldve
egész évre 4 frt.
félre . . . 2 frt.
negyedére 1 frt.

Hirdetmények díja:

3 hasábos petit sorért, vagy
ennek helyéért 5 kr.
Bélyegdíjért külön 30 kr.

Nyilvtér óra 15 kr.

Tulajdonosa-e az ev. ref. egyházkerület az egyes egyház községek és iskolák vagyonának?

A „Koloszvár“ f. évi 225. számában Szász Béla egyetemi tanár azt állítja, hogy a Bethlen-Collegium proponált részesedését az egyházkerületi (értsd-Koloszvári) theologiai akadémia föntartási költségeihez „nemelyek“ úgy tüntetik fel, mintha valami hatalmaskodó zsarnok az egyik ember, vagy község vagyonát a másik egyén, vagy testület használatába adná át, — és hogy e „fogalom zavar“ onnan származik, hogy az illetők nem ismerik, vagy ignorálni akarják azt a tényt, mely szerint nálunk (t. i. a reformatusoknál) a tulajdonos kivétel nélkül mindenekben az erdélyi ev. ref. egyházkerület, amely az egész egyház szervezetének egyes szerveit és tagjait a hely és idő szerint való funkciók végzésére az egésznek érdekében s az egésznek erejével rendezi be és működteti.

Ezen állítása igazolásául először is azt hozza fel, hogy amidőn a Bethlen-Collegium „töredékeiben Koloszvárra menekült, majd Apafi rendeletére Enyedre helyeztetik, mindig az időszerű egyház-kerületi hatóság akarata és elhatározása alatt és az evangelika szerint reformált egyház céljaira munkál.”

Általában meg kell jegyezzük, hogy minden egyházi és iskolai alapítvány és intézmény, mely arra volt szánva az alapítoktól, hogy az ev. ref. vallás javára szolgáljon, igen természetesen arra fog szolgálni azon meghatározott és általánosán érvényes eredeti elvek s az idők folytán változtatható szervezeti egyh. felügyelet alatt, melyet az ev. ref. jvállásnak elfogadtak. De már azt, hogy az alapítvány, hol és mily mérvben szolgáljon kitűzött céljának, egyedül az alapító joga meghatározni s ha ezen meghatározás jogát nem bizta kifejezetten az egyházkerületre, — annak nincs joga beleszólani mindaddig, amíg az alapítvány az alapító intentiói szerinti mértékben, a kijelölt helyen feladatának és céljának megfelel. Nem szabad tehát az egyházkerületnek sem az alapítványra oly terheket róni, melyek eredeti feladatainak teljesítésében gátolnák s nem szabad attól, az alapító határozata ellenére olyas valaminek teljesítését követelni, mely hatásában gyöngytené s eredményes működésétől elvonná az erőt, mert meg vagyon írva az 1791: 54. t.-cikkben, hogy „piae Fundationes ad mentem, ac Intentionem Fundatorum administrabuntur.“

Azon körülmény, hogy az elpusztított városból ideiglenesen elvonult az enyedi főiskola egészben, vagy részben, — a le nem küzdhető kényszer ideig-óráig tartó következménye volt, nem pedig az Igazgató tanács, vagy egyh. ker. közgyűlés kezdeményezésének eredménye és az is kétségtelen, hogy mihelyt helyre lettek állítva a tanulók és tanítók befogadására rendelt épületek, nem volt s nem lehetett joga az egyh. kerületnek az alapító fejedelem rendeletével ellenkezőt követelni és rendelni, a mint hogy e körülmény beálltával a theologia Kolozsvártól N.-Enyedre azonnal vissza is lett telepítve.

Felhossa Sz. B., hogy Szász Károlyt és Bodola Sámuelét az Enyedről járó jövedelmekkel ren-

delte az egyh. főtanács M.-Vásárhelyre, Szabó Györgyöt pedig Szászvárosra. — Eltekintve attól, hogy a jelzett intézetekben tanárookra volt szükség, jövedelmük pedig nem volt, így ideiglenesen a n.-enyedi tanárok segítették ki; azonban nem kell feledni, hogy rendkívüli időben, az ötvenes évek szomorú időszakában történt ez; és hogy éppen e példák mutatják, mily veszélyes valamely intézetre nézve, ha jövedelmei az alapító rendelkezésétől eltérőleg más helyen használtatnak fel. — Ez eljárás — jogilag tekintve — határozottan visszavétel volt, jogosultságra nézve semmi törvényes indokot felhozni nem lehet. Mert amint áll az Aprob. L. R. V. tit. 1. artikulussának az egyházi tanítókra vonatkozó azon rendelete, hogy „Az hol penig vacantia esnék, az olyan jövedelmek is másúvá ne convertáltassanak“, — úgy még inkább áll az, hogy ahol vacantia nem állott be, — a jövedelem még kevésbé adassék „másúvá.“ Következésképp „e történeti tényekben“ nem az nyert kifejezést, hogy a „tulajdonos az evangelium szerint reformált egyház,“ hanem az, hogy szükség törvényt ront — de jogalapot nem ad — s ideig-odáig a törvényrontás, az enyedi collegium fejlődésének kárára és hátrányára gyakorlatban volt.

Szász Béla hivatkozik továbbá a „Helvetica confessio“ XXVIII. részére, az Approbata I. R. 1. T. 2. artikulussára, és „az 1791: 55. t. cikkre. Tudnuak kell, hogy a „Helvetica confessio“ a 16. századból való, amidőn éppen az egyes egyház községek autonomiájára, nem pedig centralizációjára fektettek fősúlyt a protestansok. — Nem is lehet ebből a Confessióból sehol kiolvasni azt, hogy az egyes egyházak és iskolák vagyona az „egyetemes egyházé“ s nem az autonom gyülekezeté. Az id. cikk ugyanis így hangzik; „Vagyon jószág a Krisztus ekkleziájának a fejedelmek Ajándékozásából és Híveinek adakozásából, kik az ő Jóságokat ajándékozták az Eklesiának,“ ami világosan csak azt magyarázza meg, hogy az egyházi vagyon minő forrásból eredhetett. — A 2. §. pedig azt tartalmazza, hogy örködni kell a fölött, hogy az egyházi vagyon a maga rendelkezésére fordíttassék. — E bizony rosz argumentáció a „tulajdonosi“ czim igazolására. — Nem sokkal jobb az Approbatára való hivatkozás. Mert mit mond a Szász B. által idézett törvényezikk? Egyszerűen azt, hogy „A négy recepta Religio — t. i. a reformata, lutherana, catholica és unitaria, — az Országunk ezen meg edgyezet közönséges végezeési szerint, ennek utánra is in perpetuum pro receptis tartassanak“, . . . és ezen „religioknak szabados exercitiumok in locis juxta Constitutiones regni solitis, ez után is megengedessék“ s a következő 3. articulusban meg is mondja, hogy a négy recepta religion kívül senki „innovatiot, se penig szakadozásokat behozni, vagy cselekedni ne mérészellyenek“ — hütlenség büntetésének terhe alatt. — Az 1791. 55. t. cikket pedig valóban nem értjük miért citálta Sz. B.? E törvényezikk ugyanis szól a Leopoldi diploma kiadatása óta elfoglalt templomokról, tornyokról, harangokról és parochialis belső telkekről, melyekre nézve azt rendeli, hogy azon vallásbeliek kezén maradjanak, akiknél jelen helyzetben (t. i. a törvény életbe léptekor) találtak, nem szolgálván akadályul az Aprob. Const.

I. R. 1. Tit. 7-ik artikulusa, mely 1615-ben azt rendelte volt, hogy a „külömböző religion levő helyekben, ahol csak egy volt a templom“ ez a többségben levő religiobelieknek adassék. Ugyanis Erdélynek a Habsburgház uralma alá lett jutása után a katolikusok az idézett Aprob.-törvény ellenére számos régebben általuk birt templomot és egyházi vagyont visszafoglaltak a protestansoktól azon kath. elv alapján, hogy „az egyházi vagyon az egyetemes egyházé s nem az egyes egyházközségeké,“ s ezen kellemetlen viszálykodásnak vetelt véget az 1791. t. cz. rendelvén, hogy ki amit birt, tartsa meg s annak használatában soha se háboríttassék. —

Ez tehát ugyancsak nem bizonyítja a protestans egyházkerület tulajdonosi jogát sem szavával, sem intentiójával. — De ha, amint kimutattuk, írott törvények e jogra nézve nincsenek, hogyan állíthatja Sz. B. hogy vannak? Mutasson vagy egyet, mely határozottan szól állítása mellett. De Sz. B. tovább megy s az életképes, működésben levő, rendezett egyházközségek és iskolák vagyona feletti „tulajdonosi“ jogot azon intézkedésekkel akarja igazolni, melyeket az egyházi főhatóság „az egész kihalt egyházközségek vagyona fölött való dispositioakra“ nézve tett. — Uratlan jószág és az olyan, melynek elő, azt használó birtokosa van, előtte mindegy! — Felhossa a Brád-ribiczei és körösbányai, a tordosi, a fehérd „stb.“ egyház községeket. — Egyszerűen arra kérjük Sz. B. urat, ugyan adja elő alaposan és részletesen ezen egyházközségek ügyét, mert amint mi ismerjük az arra vonatkozó határozatokat. — ezek bizony Sz. B. állítását aligha nem csak oly mértékben fogják erősíteni, mint törvény citátumai —

De miért nem hivatkozott országos törvény hiányában Sz. B. legalább Dózsa Elekre, a nagynevű jogtanárra, ki „Egyházi jogtanában“ így véleményez:

„Az egyházi vagyonok az egyház tulajdonai, az az, az egyházi vagyonoknak azon ekkleziák, egyházi személyek s iskolák, melyek által birtokoltatnak, csakis, mint olyanok birtokosai s használói, azoknak tulajdonosa maga az egyetemes egyház lévén azon okból, mivel azok nem egyes személyek, sem egyházi testületek külön céljai, hanem az egyetemes egyház céljának az illető ekkleziában s iskolában valóvalóságára rendelt eszközök, mint olyanok annak rendelkezése alá tartoznak, a ki rendeltetésük célja felett rendelkezik t. i. az egyetemes egyház rendelkezése alá. — Korlátolva van az egyház ezen rendelkezési joga azért — hogy azon vagyonokat, melyek egy bizonyos ekkleziára vagy iskola egyházi céljai valóvalóságára rendeltettek, más ekkleziára s iskola hasonló céljai valóvalóságára nem fordíthatja, kivéve azon esetet, midőn az emiens dominium ezen gyakorlására, az egyház érdekében hivatnék fel, pd. ha különben nem lehetne egy ekkleziát, vagy iskolát, a pusztulástól megmenteni, a szükségelt segélyt saját céljai kockázatára nélkül szolgáltathatja a megnevezett célokra nem szabályozott jövedelméből.“ Ehez nem kell kommentár! — De bőfejezésül

ellen,

kat.

l hát

bogaraktól!

Zacherl J.

Aurnál

t

a

teint

fifüggeszve.

m gyanánt.

Egyes szám ára Budapest 4 kr., vidéken 5 kr.

Összetevészek kikérülése végett csakis PESTI Hírlap irandó cím gyanánt.

Szerkesztő

utalhatjuk még a „kolozsvári ev. ref. egyházmegye“ 1874. nov. 28-án Szász Gerő és Szász Domokos aláírásával kelt emlékirat 27-ik lapjára, hol ez van mondva: Az anyaszentegyház fötulajdonosi joga (melynek létezését az „Emlékirat“ állítja) a Bethlen tanodával szemben nem terjed ki annyira, hogy azt a tanoda birtokából valamely más célra elvonja s a tanárokat s alumnusukat annak hasznélvezetétől megfosssa“ s a 28-ik lapon: „állítjuk azt is, hogy ha az ő (t. i. Bethlen fejedelem) alapítványának jövedelméből bár hány tanodát is lehetne föntartani s tán az egész ország szükségét is fedezni, még akkor se lehetne a nagy alapító végrendeletének s az azt megerősítő országos törvényeknek megsértése nélkül az alapítványtól egyetlen egy fillért is a Bethlen alapítvány keze és nevezeti alól elvonni.“ — Ebből tisztán következik az ő nézetük szerint is, hogy a Bethlen főtanoda sem más célra, sem más helyre, — bármely részének és különösen theologiai akadémiájának feláldozásával adni nem köteles, nem kötelezhető, sőt nem is szabad!

Nagyenyed és a Bethlen-főtanoda.

Nagyenyed város képviselője folyó hó 3-án Kovács Gyula polgármester elnökele alatt tartott rendkívül népes közgyűlésében a legteljesebb áldozat készséggel adta tanujelét a nemzeti közmívelődés tényezői között oly nagy jelentőségűvé vált Bethlen-főtanoda érdekei iránti meleg részvételének. Névszerinti szavazással, igaz lelkesedéssel egyhangulag hozta meg határozatát, mely a következő felirattal van foglalta:

Sz. 91—1889.
közgyűlési.

Tisztelt egyházkerületi közgyűlés.

Nagyenyed városának egész közönsége mély megdöbbenéssel értesült az Ek. mlsgs. igazgatótanácsa által az Ek. közgyűlés elhatározása aláterjesztett azon javaslat felől, mely indítványba hozza, hogy a b. e. nagy fejedelem Bethlen Gábor által egységes collegium gyanánt fundált és Apafi Mihály fejedelem által városunkban elhelyezett s több mint kétszáz év jó és rossz napjain át élet erős gyökeret vert virágzó főiskola eddigi lételemében megbontassék, a testnek feje, a theologia akadémia, melyért e nagy fejedelem első helyen tette alapítványát, tőle elszakíttassék és jelentékegy részben a Bethlen-alapítvány költségen, de egészen külön intézmény gyanánt más helyre plántáltassék.

Városunk törvényes képviselő testülete engedve egyfelől az összes polgárság részéről nyilvánított és értésére hozott közkívánatnak, de másfelől ismerve saját törvény adta jogait és törvényszabta kötelességeit is mai napon összeült, hogy módok és eszközök után nézzen, melyekkel megakadályozhatja ezen célzatot, mely felforgatja több száz év szentesített történelmi hagyományát, veszélyeztetni hazánk jelentékeny részének közmívelődési és nemzeti fejlődését, megtámadja az országos törvény által biztosított jogokat, megsérti a nagy alapító fejedelem rendelkezését, és ez által a jelenben és jövőben megingatja a bizodalmat az alapítványok tiszteletben tartása iránt azon nemes és dicső honfiakban, kik a nemzet közmívelődésének emelésére egy egész élet munkáját és takarékoságát szentelve, alapítványokat tettek, vagy akarnak tenni, miként ezt jelen esetben is kétségtelenül bizonyítja a legközelebbi multban n. b. e. gróf Mikó Imre, és e napokban hallhatatlan gróf Kun Kocsárd félreérthetetlen nyilatkozata, sőt tiltakozása, miket meg lehet, rövid időn mások is méltán követnének.

Képviselő testületünk ezen okokból egyhangulag elhatározta, hogy ha a jelzett javaslat határozattá válnék, elutasíthatlan kötelességének ismerend, hogy minden törvényadta forum előtt, fel a legfelsőbb hatalomig, megkísérisse keresztül vitelét megakadályozni.

De a midőn ezen elutasíthatlan kötelesség élénk tudata és teljesítésének kikerülhet lenelhatározása keletkezett lelünkben, másfelől nem tudtuk nem is akartuk elnyomni a kegyeletes ragaszkodásnak azon több évszáz változatos eseményei által táplált és érlelt szent érzelmeit, melyek városunk összes polgárságát a Ns. Bethlen-Collegiumhoz ennek föhatóságához, az egyházkerület közgyűléséhez, sőt mondhatnók az Ek. kimagasló vezérifériszhez kapcsolják és épen azért igyekeztünk módját keresni annak, hogy első sorban épen magánál a t. egyházkerület közgyűlésénél kísértünk meg kieszközölni azt, hogy ezen belátjuk kellemtelen ellentét megelőztessék.

Képviselő testületünk azt biszi, hogy ezen módot sikerült megtalálnia még pedig úgy, hogy összeütközés helyett épen eklatans kifejezője legyen egyfelől a városunk másfelől a Bethlen-Collegium és a ref. egyházkerület között létezett benső ősi jó viszonyoknak.

Ugyanis látva, hogy az igazgató tanácsi előterjesztés és különösen a mult évi ker. közgyűlés 36. sz. határozata szerint a sérelmes javaslat készítésére azon körülmény szolgáltatott alkalmat, hogy a Bethlen-főiskola mlsgs. előjárósága felterjesztést tett volt az iránt, miszerint az 5-ik theologiai tanszékkel járó pénzfelvitelt jelenlegi jövedelméből fedezni nem tudja és ennél fogva kérte a t. Ek. közgyűlést, hogy a fedezetről gondoskodjék: városunk képviselő testülete mai napon tartott közgyűlésében névszerinti szavazással egyhangulag elhatározta és ezennel a t. Ek. közgyűlésnek felajánlja, hogy ha a t. közgyűlés a beterjesztett javaslat mellőzésével határozatilag kimondja, hogy a theologia akadémiát Enyeden, a Bethlen-collegium kebelében kívánja fenntartani és fejleszteni, az 5-ik theol. tanszék pénzfelvitelét, azaz évi 1350 frtot az 5-öd évi 50 frtos pótlékkal, tehát fel 1800 frtig pénztárából fedezni fogja mindaddig, míg ennek fedezetéről más forrásokból gondoskodva nem lesz.

Ha a mélyen tisztelt kerületi közgyűlés ezen ajánlatunkat elfogadja, mihelyt az erre vonatkozó határozatról bennünket értesíteni fog, a javadalmazásra vonatkozó okmányt kellő törvényes alakban ki fogjuk állítani és a megválasztandó 5-ik theol. tanár részére, tanszékének elfoglalása idejétől kezdve, a javadalmazást folyósítjuk.

Tisztelettel kérjük a t. közgyűlést, hogy fogadja ezen hazafias áldozatunkat kegyesen és miután ez által az elköltöztetési javaslatra alkalmul szolgáló hiány elenyészett, az úgy tárgyalanná vált elköltöztetési javaslatot a napi-rendről levenni méltóztassék.

Kelt Nagyenyed rendezett tanácsú város képviselőitnek 1889. évi okt. hó 2-án tartott közgyűléséből.

Kovács Gyula,
polgármester.

Horváth József,
v. főjegyző.

Tiltakozunk a Bethlen-főiskola megcsontítása ellen.

— Magyarorszáztván, 1889. szeptember 26. —

Kedves Szerkesztő öcsém!

Magányomba becses lapodból és a kolozsvári „Ellenzék“-ből megütődéssel észlelém, hogy az 1874—1875. évekbe nagy hü hóval támasztott, de a fellázadt hazai nemesebb érület nyilvánítása következtében, csakhamar elejtett, a nagyenyedi Bethlen-főtanodát és ez által a megyei nemzet eleműket előbb-utóbb ha nem is megbuktató, de minden esetre befolyásában korlátoló csontítás már a napokba ismét realizáltatni szándékolatik s a főtanodától a theologiai akadémia egészen és részeiben elszakasztani és Kolozsvárra czipeltetni fog.

Ismerve az uralkodó rendszer felületessége eredményét és nemzet feleinknek ádáz közönyét, bizony bizony már szinte én is hinni kezdem, hogy a protestáns elvekkel és tanokkal ellenkezőleg kezelt s önkényileg idomított egyházi és világi ez idő szerint oly engedelmes egyházi képviselőkkel a főtanodának szomorú és nemzetellenes következményeiben meg nem fontolt csontítása keresztül fog erőszakolítani. Személyesen mentem be a tulajdonképen megtámadott város és hitványul kibebított tanárok körébe meggyőződést szerezni arról, hogy vajon ezeket is az önérdék és a reclamosz apostolainak befolyása s az általános közöny nem fosztá-e meg olykor-olykor életjelt tanúsító erőfűktől? Örrimmel győződtem meg hogy habár olytonosan nem is beszéltem az 1848-ig, országrészünkbe tekintélyes volt Alsófehér magáról, mégis erőteljesen és hazafias szellemben tanúsítja lételemét, a közjóért, a nemzet indokainak érvényesítését is lángoló nemes hazafias érületét s minden jogtalanság visszautasítására kész erős képességet. És ezt, e kiválóan nemzeti ügyben. (mely téged nemcsak mint felvilágosodott honpolgárt és birtokost, hanem nemes lélekben, tetteben kitűnő anyád emlékeért is érdekelhet.) — nagy részben néked és szerkesztő munkásságodnak köszönjük; — csak arra kérek, hogy a gondolatlan megújított merényleten bosszankodó nagy többséget, nemes felhevülésében ne engedjétek lankadni.

Nem követelünk mi extra vurstot, hanem azt az intézményt követeljük csontíthatlan, virágzó, erőteljes állapotban örök időre a sofisták ellen megóvni — fenntartani, — a mi, mint nemzetünk leghívebb fejedelmének már 260 nemes ténye, a megyei területeken fölénybe fenntartónak bizonyult. Azt követeljük, hogy a theologiai akadémia zavarban élő, évtizedekig különböző pártok küzdelmeivel elborított, — fiatalosunk virágát elesenévészni engedő városokba erőszakkal ne vitessék el, mert ezzel nemcsak a nemzetét leginkább szerető böles fejedelemnek 1629. évi alkotó rendelkezésével ellenkező erőszakolatt ki, — hanem a ballerínák, kelternyások s más mindennemű ez idő szerint féket nem ismerő társaságoknak fel nem ügyelhető áldozatává válik s bekövetkezik Vörösmartiként, hogy; — „Mielőtt tanult és kifejlett volna még s megérett volna testi lelkileg; a gyermek férfi lett idő előtt s a férfi gyenge asszonyává puhult“ — vagy pedig, mint falusi lelkész nem találva fel a városi megszokott könnyűvérű társaságot, Eklesiáját s hivatását számba sem véve, nyg az, valamint ő időnap előtt elpusztulnak. Ily viszonyok és jelenségekre nincs Erdélynek szüksége, vannak ugyanis

elegen, a kit elsatnyulására, akarva nem akarva munkálnak, bár nem erre neveltettek. — Mi álljunk ellent a bűnös nevelési szándékunk is, annyival inkább a már verőszakalóba levő tényeknek stb.

Különben is kérdem én és vélem ezerei a nemzetünk fő lényét és befolyását minden kis faluban is fenntartani kívánó honpolgároknak, — ugyanbizony, hol az alap, melylyel a theologiai akadémia Kolozsvárt felépíthető, hol az alap, melyből 6—10 tanár és segédjei fenntarthatók, még pedig oly jövedelemmel, melylyel a napi kenyérkereset keserves gondjaitól menté téve, egész valójukat hivatásuknak szentelhetnék. Szomoruan felelhetem: sehol! mert az állam is már oda jutott, hogy minden megyébe a 100—200 falushírón, 20—25 körjegyzőn, mint adószedő-kön és a szolgabírói hivatal tagjain kívül a világ minden részéből összedetett, csak a napi díjából élni kényszerült 4—6 állami végrehajtóval kell, hogy az adónak bár felét felhajtassa. Ugyan bizony, hol az a kálvinista pap, — hol a közigazgatási hatóság, mely egy új kálvinista theologia megteremtésére szükséges száz ezrekre menő „zslagokat“ — felszedhesse, — hol a tanár, aki sajátjából fedezni képes lenne napi éltetés költségeit. addig míg a lelkész, vagy közigazgatási közegek, a többi adószedővel együtt, az elszegényedett kálvinhitűeknek, a rovatokat felhajtathatják? Felelet: sehol!

Ha oly kedvök telnek ezen akademi felállításába némelyeknek, — örömkül realizálását eszközöltessék a kir. Egyetemen, állittassanak oda theologiai tanárokat és eszközöltessenek szabályokat arra, hogy a szegény pap candidatus csak a hivatásával szorosan összefüggő tantárgyakat hallgatni legyen köteles s netartózzék fél évenként 40—50 frt tandíjt fizetni. A kolozsváriak adjanak ingyen naponként 2—4 czipót, szállást és és kosztot s a fényes modern társaságokba, bálókba, színházba való járhatásra, tekézésre és más modern időtöltésekre zsebpénzt, különben a szegény székely fiu Kolozsvárt theológiát soha végezni nem fog, — és nem lesz Calvinista erőteljes vallás felekezet, — ami talán e merénylettel eszközölhetni is czélzóztatik. — hogy szabadság elveiben bölcsőjén kezdve nevekded honpolgár annyival kevesebb legyen. A ki nem ismeri viszonyainkat és népünk vagyoni állását, — az ne kezdjen adminisztrálni.

Hogy pedig Enyedről elhurcolják a Bethlen-főtanoda alapját, a megyékben nemzetiségünknek 200 évet meghaladólag kiváló fenntartóját, a theol. akadémiát és tanárait, ezt nem szabad tenni. Egyszer azért, mert könnyen nemzetiségünk gyengülését, vajha ne épen pusztulását vonja maga után, másfelől, mert az alapító nagy fejedelem a theologiai osztályokat tevő legbölesebb intézkedése talp körül és pedig Alsófehérmegyében, örökös székhelylyel, — Apafi fejedelem és a jogosított nemzetet gyűlési tagok a collegium kiűzött tanulóit és tanárait Nagyenyedre költöztetve 1662-ben, — a nagy fejedelemnek rendelkezését szentesítették ezt cselekedték azután minden fejedelem, ausztriai házboli királyok és a kálvinista status polgári egyházi, és hatóságilag.

A folyó év ektóberében — érjen el minket azon Herostratesi gonosz szerencse, hogy a szervezetében 260 év alatt csak egyszer s akkor is egy osztrák generalis által megtámadott főtanoda föalkatelemeinek elszakasztását külön választását deklarálják a gondolatlan — hosszas éveken keresztül czélzatosan össze választott reformatus képviselő többsége?! De nekem mégis teljes hitem és bizalmam van az erdélyi minden rendű értelmiségben valláskülönbség nélkül, — és minden Calvinista papban és hallgatóiban, hogy nemcsak ellene mondanak meggyőzően az igazgatótanács tagjai merényletének, hanem mindennemű gyűlésekből felirnak az egyházi legfőbb hatósághoz, a magyar képviselő házhoz, — fel a legalkotmányosabb magyar királyhoz s kéri, hogy a Bethlen-főtanoda egészen és részeiben is fenntartassék, a theologia Kolozsvárra ne vitessék, az enyedi főtanoda jövedelmei, a végrendelezők és alapítók intézkedéseik szerint csak főtanoda nevelési célját fedezhetésére fordíttassanak. Ily módon kell érvényt szerezni, az ő felsége és elődei által esküjökkel szentesített, Leopold hitlevél 2. pontjának s az 1791:54. t. cz. azon rendeletének, mely szerint, Ő felsége minden vallásfelekezetet biztosít az iránt, hogy minden kegyes adományok és végrendelezések, az alapítók végrendelezők, intézkedésük, akarjuk és tetszésük szerint használtatnak és kezeltetnek!

Pávai V. Elek.

A theologiai akadémia kérdéséhez.

II.

Kiegészítésül eddigi közleményeimnek álljanak még itt a következő befejező sorok.

A Bethlen főiskola kötelékéhez tartozó theológiának Kolozsvárra való áthelyezését nagyon is sürgette volt a hetvenes évek elején az a párt, melynek élén Szász Domokos ref. pap és Szász Béla egyetemi tanár állottak. Ki ne ismerné a hírlapok hasábjairól vagy a gyűlés-termekekből azt a szívós toll és nyelv harcokat, melyet a két ellentábor egymással vívott, nem kis megbotránkozására az egyházi kerület elfogulatlan része s a közvetlen

érdekeltés szemléldő pamphlet cze-hurza a személy ható folto volt hátra kot nem A so gyilagos béke felz kölesi test mérséklé koztak, vé végre ma „szennyes desét, vél főtanodai hez tartoz Eze feliratok melyek az koztatták. A n tott közgy Lajos jeg terjesztett Kolozsvár gatta az theologiai tözteni n és jövede dától el hatók mi zésére. A azonban nak 1874 az igazgy Ferencz virág“-na tumban. kerület le főtanoda riumának Né rette K többek K ról tanus főtanodát melyet a szeretném Vél falvi pap enyedi megyéne is fennta Ho dési egy ustóri k központo lemi fok vértés v mindég Va szemébe enyeden püspök nem m megfuvu gató ha nyira v Közgyüti templon Bálint még kö patronáj Va kakas m keny. m zökente eszmék. Epen ez janak e E lehet a vallás f doskodl a korm tem; o kerületi döntstük diadalla szomsz A el, köze

érdekeltség körén kívül álló, s jobbadán madártávlatból szemlélődő nagy közönségnek? Egymást érte volt a sok pamphlet, röp- és gunyirat, személyeskedő hírlapi herce-bureza, s bizony nem egy palástra hullott volt, pecsét a személyeskedés felvert utca sarából, mely alig eltusolható foltot s nem egy kitérőhöz bolygatót hagyott volt hátra némely szenvedélyesebb egyházi férfiak mocsokot nem tűrhető togján vagy egyházi köntösén.

A sok nyelv öltögetés mellett komoly irányú, tárgyilagos nyomtatványok is vergődtek felszínre az egyházi béke felzavart hinárból s ezeken kívül úgy egyes erkölcsi testületek, valamint egyes higgadtabb véralkatu és mérsékeltbb természetű egyének is felszóllaltak, nyilatkoztak, véleményt adtak a felabalygott kérdésben. Utóvégre maga az egyház kerület is megszólalhatna a sok „szennyos mosást“ s tisztázni akarván a theologia kérdését, véleményadásra hívta fel az illetékes nagyenyedi főtanodai előljáróságot, nem különben az egyház kerülethez tartozó egyházmegyéket.

Ezen felhívásnak lettek azután szüleményei azon feliratok, melyek az igazgató tanácshoz felterjesztettek s melyek az egyház kerület közgyűlését is komolyan foglalkoztatták.

A nagyenyedi egyházmegye 1874. október 6-án tartott közgyűléséből (Bada Mihály esperes és Hegedűs Lajos jegyző aláírásával) egy terjedelmes emlékiratot terjesztett fel. „Áttegyük-e theologiai seminariumunkat Kolozsvárra?“ címmel, melyben nyomos érvekkel támogatja az egyházmegye azon véleményét, miszerint „a theologiai seminariumot Nagyenyedről-Kolozsvárra költöztetni nem lehet, nem szabad, mivel a tanodák javai és jövedelmei egészen vagy részben a tulajdonos tanodától el nem vonhatók és semmi más célra nem fordíthatók mint az illető tanoda kijelölt szükségének fedezésére.“

A leghatalmasabb jogi és egyház-politikai érveket azonban a nagyenyedi ref. Bethlen főtanoda előljáróságának 1874. október 17-én tartott üléséből kaphatta meg az igazgatótanács (Gróf Mikó Imre főgondnok és Székely Ferenc jegyző aláírásával) mely ugyancsak „Ne bántsd virág“-nak mutatja fel a Bethlen főtanodát azon operátumban, melyet ezen czímen találhatni meg az egyházkerület levéltárában „A nagyenyedi év. ref. Bethlen-főtanoda előljáróságának véleménye theologicum seminariumának Kolozsvárra való áttételét javaslo indítványra.“

Néhány gróf Mikó Imre főgondnok ugyancsak szerette Kolozsvár városát, hol idejének javát töltötte. — többek között, az erdélyi muzeum is az ő nagylelkűségéről tanuskodhatik, mégsem kívánta csonkítani a Bethlen-főtanodát, mert felfogta és megértette annak missióját, melyet a hatalom polezán ülök ma már tekinteten kívül szeretnének hagyni.

Véleményünk szerint a gyulafehérvári és balassfalvi papnöveldek mellett igen kívánatos, hogy a nagyenyedi papnövelde is fennmaradjon s nemes Alsófehérmegyének székhelye nemzeti jellegű vezérszerepét továbbra is fenntarthassa.

Hol van lelkesebb tábora hazarészünk közművelődési egyesületének mint Nagyenyeden? Valóban az Emke ustóri közül többeket tisztelhetünk ezen kis kulturális központban, de esonkítsák csak meg ősi büszkeségét, szellemi fokussát a theologia elvitele által bizony több oly vértés vitéze hullhat itt el az Emkének, mely ma még mindég elől áll az elmunkálók gardájában.

Vagy talán már az is szálka lett némely hatalmasok szemében, hogy az Emke annyira prosperál Nagyenyeden? Milyen kirohanást rendezett volt a főt. és m. püspök ur az Emke lobogója alatt s midőn látta, hogy nem mindenben vállalhatik akarat, milyen hamar megfuvatta a visszavonulás harsonáját! A Kemény tárgató hangjaitól az Emke zászlósi látszat szerint — annyira vissza hőkentek, hogy be sem vitték az idei Emke. Közgyűlésen a felszentelt lobogót a számosújvári reform. templomba, hanem a délcsez zászló tartó — gr. Bethlen Balint — a templomajtónál letette a zászlót, ne hogy még könyvekre találjon fakadni a zászlón Magyarország patronája a kálvinista templomban!

Vajjon a theologia-ahademia kérdését is ilyen szelkakas módjára akarja forgatni ide s tova a hatalmi önkény, mint az Emke ügye, melyet a 7-es bizottság erőlye zökkenett volt rendes kerék vágásba? Hej azok a reform eszmék, milyen lepkeröppenések a szeszély magaslatán! Épen ezért hangoztatjuk, hogy csak jól megfontolva bánjanak el az intézők a theol. akademia kérdésével.

Eljöhét az idő, midőn a magas kormányynak módja lehet a Kolozsvári egyetem mellett a népesebb haza részi vallás felekezeti theologiai facultásairól is atyailag gondoskodhatni, s akkor aztán egyértelmű megállapodással, a kormány satslaja alatt állhat, az egész theologiai egyetem; de még most nincs itt az ideje, hogy egyház kerületünk legerősebb védváraunk oszlopos bástyáját leoldóntsuk, hogy a saját kezünkkel ültőt résen, emelt fővel diadallal tekinthessen be a rivalitás álláspontjáról a szomszéd táborok kandi őrszeme.

A rom. kath. status gyűlés milyen nyugodtan intézte el, közelebről is autonomikus ügyeit s nem jutott és

nem jut eszébe, hogy theol. semináriumának Gyulafehérvárról Kolozsvárra való elvitelét erőszakolja. Lönhart püspök jól érzi magát esőndes székvárossában; „vajjon Szász Domokos püspök miért ne lehetne otthon Nagyenyeden, honnan — mint első pap — javadalmazást is élvez?“ Igaz, hogy Kolozsvár egy kis metropolis s ezen központból jobban lehet az egyházkerületi ügyeket administralni; de ha jól vesszük Nagyenyed még központibb geographiai helye haza részünknek s inuen még könnyebben tehetné az agilis püspök „diadalmi kapus körutait“ főpásztori elhivatásának magasztos szolgálatában. De mi nem kívánjuk bolygatni ezen kérdést, hiszen az illetékes felekezetek bölesen intézkedhetnek főpásztoraiknak székhelyeiről s ha Szász Domokos és Ferencz József püspökök Kolozsvárt, Lönhart Ferencz Gyulafehérvárt, Dr. Vancsa János Batászfalván, Román Miron és Dr. Teutsch Nagy-szebenben székelnek, azon székhelyekről intézik teendőiket anélkül, hogy mindnyájan Kolozsvárra vergálnának, mint-hogy erre nézve egyház-politikai és nemzetiségi kérdések is jöhetnének számításba. Ugyan, miért nem indítanak Kolozsvárt, a hatalmasok arra nézve is mozgalmat: hogy a számosújvári román püspökséget oda helyezték át? Minek engedik át Décsnek ezt a kikötött terjeszkedési törekvést?

Ime a „Centralisatio szelleme“ nem minden esetben érvényesülhet valamely központi hely érdekében, s így Kolozsvár is folytathatja üdvös fejlődését a nélkül, hogy a nagyenyedi Bethlen-főtanoda szerves egységének megcsonkításával oda erőszakolja a theologiai akademiát, s elvonják ez által azon szegény tanuló százainak segély forrását, kik a Bethlen-czipon szegényesen bár, de mégis felküzdehetik magokat, az egyházi pálya göröngyös útjára, míg a távolabb fekvő és több igényű Kolozsvárra nem lenne módjuk egy könnyen eljuthatni az el nem vitatható tanulási költség-többlet kiadások miatt. (Hiszen a tervezett internatus és „convictus jótéteményeit is nem mindig a jótanuló, szegény fiuk élvezik, hanem sokszor a „protectio“ szabja meg a kegyadományok kiosztását, s hány „virilis“ vagy „nagyságos szülőnek“ a gyermeke tanul (vagy nem tanul) a convictusok és internatusok jótéteményeivel megáldott felsőbb tanszakokon „szegénységi bizonyítvány“ alapján?)

A Bethlen főiskolának sok stipendiuma van. Az ösztöndíjak és javadalmazások a jó tanuló és kifogástalan magaviseletű papnöveldekre legnagyobb mérvben kiterjednek, mely előnyökkel szemben a Kolozsvári egyetem, vagy ref. főtanoda nem képes — ez időszert, — megfelelő anyagi kárpótlást nyújtani s ezen szempontból is nagyon kívánatos a theologiai akademiának Nagyenyeden maradása annak, a kívánalomhoz mért, fejlesztése s a kérvényezett ötödik theologiai tanszék felállítására.

Részünkről nyiltán és őszintén elmondottuk észrevételeinket. A felhozott indokok csak egy parányi részei lehetnek azon döntő érveknek, melyek a Bethlen főtanoda épségben tartását követelik.

Fontolják meg azért, bölesen az egyházkerület vezérjai és tagjai ezen kérdésnek minden ágát s ne hamarkodják el ennek eldöntését a felszínre vergődöt hatalmi tényezők szerep szisztematikus kedvéért, mert az egyház kerület bel életének nyugalma többet ér mint az a váltó siker, melyet a vérmes remények a theologia-akademiának Kolozsvárra való átviteléhez fűznek!

Tegyék komoly megvitatás, tárgyilagos eszmecsere tárgyává a kérdést s bizonyosan néhai gróf Mikó Imre főgondnok álláspontjára helyezkedhetnek, ki sem jögi — sem nemzeti sem pedig felekezeti szempontból nem akarta gyengíteni a nagyenyedi főiskola szellemi erejét és erkölcsi hatását!

A marosi év. ref. egyház is így gondolkodott, melyről tanúságot tehet az 1874-ik évben tartott közgyűlése midőn november 2-án (Vályi Pál esperes és Papp Elek jegyző aláírásával) véleményét az igazgató tanácshoz felterjesztette.

Igaz, hogy 1874—75 óta sokat változtak az idők s még többet az emberek, de a nagyenyedi theol. seminárium mellett felhozott, argumentumok nem változtak s azoknak respectálását a mostani szereplőktől is jogosan megvárhatja az egyházkerület jól fejfogott közérdeke.

Legzélszerűbbnek tartanók az elyben sokaktól pártolt kérdést ez idő szerint levenni a napirendről s az 5-ik theologiai tanszék betöltéséről gondoskodva, nem kellene a theologia akademia kérdésével az egyházkerület békés nyugalmát felrázni, a jó egyetértést megzavarni. Külömben is Szász Domokos püspök tevékeny főpásztori működése elég dicőbitő nyomot hagyhat maga után, anélkül, hogy hatalmának súlyosító nyomait épen a sok viszontagságot kiállót Nagyenyeddel érezettene, hol bölesője ringott s hova gyermekkori szép emlékei köthetik.“

Dixi et salvavi animam meam.
Marosvásárhelytől 1889. sept. 27.

Kerekes Samuel.

Akademiái színvonal.

Az erdélyi ref. egyházkerület papjait képező theologicum Seminariumának akademiái színvonal-

ra emelése czéljából kiküldött huszonegye bizottság munkáját a míg saját látó szemekkel nem olvastuk és csak egyes hírlapok tudósításából hallottunk róla, — azt hittük és reméltük, hogy a mire egy év óta feszült figyelemmel és érdeklődéssel vártunk, azt ebben a történeti korszakot alkotni készülő laboratóriumban mind meg találjuk. Vártuk pedig főleg azt s velünk együtt várták bizonyára mind azok, a kik egyház kerületünk intézvényeinek, iskoláinknak életfejlődését, emelkedését, vagy hanyatlását élénk figyelemmel kísérik, vártuk mindnyájan azt a m é r t é k e t, melylyel meglehessen mérni egy theologiai akademia színvonalát, hogy azután a mértékkel kezünkben, a Bethlen-főiskolával organicus kapcsolatban levő theologia akademiáinkról mi magunk alkothassunk magunknak.

És vajjon nem joggal várhattuk e ezt? Midőn a múlt évi püspöki jelentés erősen hangsúlyozza, hogy az egyház kerületnek a „nagy enyedi theologicum seminarium akademiai színvonalra emelése“ iránt elodázhatatlanul intézkedni kell; midőn erdélyi egyházkerületünknek nemsokára tanácsot ülő férfait, — főurakat és tanárokat, világiakat és papokat Szász Béla, mint a huszonegyes bizottság véleményének tolmácsolója, arra hívja fel, hogy a magyar protestantizmus és a magyar nemzeti nyelv kétszáz év küzdelmeiben kipróbált erős védbástyáját, a legnagyobb fejedelem ránk hagyott szent örökét — a Bethlen-collegiumot — rontsák szét, — a testnek legnemesebb részét vágják le, theologia-akademiáját zárják be és a rá fordított költséget, vagy 170 ezer forintocskát tőkét vagyonából vegyenek el s Kolozsvárt állítsanak föl egy theologia-akademiát: — azoktól, a kik ily nagyot és merészt akarnak, a kik százados intézmények életfejlődését kockáztató terveket forralnak és minden áron megvalósítani igyekeznek, talán joggal meglehetne várni, hogy mutassák meg azt a mindig és untig hangoztatott, de soha fel nem fejtett és ki nem mutatott akademiai színvonalat, melyhez mérve a meglevőt és ócsároltat tarthatatlannak hirdetik, valamint adják világos képét annak is, melyet a tarthatatlan meglevő helyébe akarnak állítani.

Nekünk jogunk van: megvárni, de a Bethlenfőiskola előljáróságának „kötelessége: megkövetelni“, hogy adjanak feleletet a tervelők, mielőtt a merész műtétet végrehajtanák: „mi baj fenyegeti az általuk senyvedőnek híresztelt egész organismust? és ennek kimetszeni tervelt tagjában miféle gyógyíthatatlan betegség emészt?!

Avagy azt hiszi-e Szász Béla, hogy szólamainak feneketlen árjával képes lesz meggyőzni a gondolkodni tudók és akarók közül avagy csak egyet is a felől, hogy az ő tervelt theologia-akademiaja 4 (mondó: négy) rendes tanárral, ott a bel farkas utcában, „huszezer és ötszáz“ forint ráfordított évi költséggel magasabb színvonalra emelkedik, akár a püspöki lakás közvetlen szomszédságában is, mint az Enyeden már egyházkerületi határozat alapján elhelyezett theologia-akademia, „öt“ rendes theologus professzorral és „négy“ gymnasialis, illetőleg tanító képző intézeti tanár működése mellett, évi „h u s z o n ö t e z e r f o r i n t“ kiadással és a Bethlen-collegium gymnásiumával szerves egységű lett kapcsolatban?

Vagy az akademiai színvonalat talán az fogja megadni, hogy míg a leendő ref. tanárok „állami szakoktatását felekezeti szempontok“ szerint pótolgatják, addig a leendő papok „felekezeti“ szakoktatását az universitas scientiarum falai között Szász Béla ur „indifferens“ szempontok szerint fogja a tőkély magas fokára emelni?

Valóban hallva egy gr. Mikó Imre és Kun Kocsárd figyelmeztető szavát: Bethlen örökéteketek bántani nem szabad! és látva a Szász Béla ur elbizakodottságát, melylyel végig gázol a legszentebb jonyed érdekekben, midőn merész szárnyalásában fejedén kiállja a Kuntanoda nagylelkű alapítójának oda: személyedet tisztelem, de hogy nagy alapítványoddal egy-

kor mit tegyünk, — azt tőled nem kérdezem, — ezt hallva és látva önkénytelenül eszünkbe jut a hajdankor Phaetonja, ki kevélyen ült be Heliósz szekerébe s aztán ennek égető tűzével elperzselt az eget és a földet. — Hol van Zeusz, hogy villammal sújtsa az elbizakodott vakmerőt?
Reformátor.

VEGYES HIREK.

— Csátó János alispán külföldi utjából szerencsésen hazaérkezett.

— A Kolozsvári athlétikai klub f. hó 9-én nagy versenygyaloglást rendez Szászvárosra, hol szintén alakult már athletai ügylet. A távolság 120 Kilometer.

— Meghívás. Az alsófehérmegyei tanító egyesület központi köre, rendes évi özi közgyűlését, folyó hó 10-én délelőtt 9 óráig kezdődőleg Nagy-Egyeden, a leányiskola helyiségében tartja meg. — Tárgysorozat: 1. Elnöki megnyitót, 2. Nyilvános tanítás Köver János ur által, az az elemi leány iskola 4 osztályában, a magyar nyelvtanból. 3. Felolvasás a népiskolai egészségügy köréből Dancsházy Gusztáv kép. s. tanár ur által. 4. Népiskola természettanokat ismertető; Barta Zsigmond főiskolai tanár. 5. Folyó ügyek. Ezen gyűlésre az érdekelődő, művelt közönséget tisztelettel meghívja.

A z e l n ö k s é g.
— Október 6-át ez évben is megünnepli a Bethlen-főiskola ifjusága. A ref. templomban délelőtt 10 órákor gyásztisztelet lesz, melyen imát Nagy Károly IV. th. egyházi beszédet Szabó Jenő IV. th. fog tartani. Délután 1/2, 4 órákor a régi város ház nagyertermében, a következő program lesz: 1. „Himnusz”, előadja a tüzoltó zenekar. 2. Szaval Tárkányi György III. th. 3. „Nemzeti ima”, énekl a ref. theol. dalkar. 4. Emlékbeszédet mond Péter Károly IV. th. 5. „Szózat”, énekl a városi dalkar. 6. Szaval Szabó Jenő IV. th. 7. „Induló”, városi népzenekar által. — A kegyeletos ünnepélyre felhívjuk olvasaink figyelmét.

— A helybéli theol. akad. ifjusága folyó 1889. év október 12-én, a régi város ház nagyertermében táncozal egybekötött estélyt tart a következő műsorral: 1. Ének: a theol. dalkar által. 2. Felolvasás: Janosó Sándor IV. th. által. 3. Népdalokat énekel Sükösd Gerő ur. 4. Szavalt Makkai Margit k. a. által. 5. Ének duett: Dandaz Kata k. a. és Kozma Imre IV. th. által. Drámai Analog Váradi „Iskariot”-jából, — személyek: Magdolna: Krizmanits Vilmosné ó. n. a. Annas főpap: Nagy Károly IV. th. „Iskariot” Szabó Jenő IV. th. 7. Zene: a főiskolai vonós zenekar által. — A meghívók a rendes uton szétküldettek. A kik véletlenül nem kaptak, de arra igényt tartanak, azokat van szerencsénk ez uton meghívni. — A theol. ifjuság megbízásából: — J a n o s ó Sándor, theol. elnök. Nagy Károly, titkár.

— Budapesti levél. A zónatarifa által alkotott élénkebb utazási kedv, minden bizonytal nagyobb hasznára van a fővárosnak mint az egyes vidéki városoknak. Ez azonban nem lehet másképp, mert az ország központja a főváros, hol mindent olesón és ezelszerűen bevásárolhatunk és jól értékesíthetjük termékünket vagy egyéb eladni valóinkat. A vidékiekre nézve tehát kétségkívül jó befektetésnek mondható az utiköltség címén elfogyott pénz, mert a fővárosban sokat lehet tapasztalni és látni aránylag rövid idő alatt és a mi a földolog, mindenki szükségleteit kívánásáig szerint fedezheti. Bevásárlásainknál azonban a k j o h i r ú z l e t e k e t keressünk fél. Néhány ilyen megbízható üzletet a közönség szives figyelmébe ajánlani, ezélja jelen sorainknak. Az üvegáru üzletek közt kiválóan ajánlhatjuk Zahn J György örökösai kir. szab. zlatnói üvegáru raktárát Károly-közt 9. szám alatt. Mindenemű üvegáru a legszebb kiállításban, valamint a gishűbél porcelán és holloházai kőedény gyárak gyártmányai találhatók fenti czég nagy raktárhelyiségeiben. A Zahn J György örökösai czéget a bekövetkezendő idenyre tehát különösen figyelmébe ajánljuk a t, bevásárló közönségnek. Levélbeli megrendelések gyorsan és pontosan eszközöltetnek, árjegyzékek ingyen és pérménte küldenek. Csipke és vegytisztító intézt Lohr Mária ezelőtt Kronfusz. Főüzlet. Budapest, Ferenciek tere 4. szám. flók-üzletek: váci-utca 18. sz. földszint és Andrassy-út 16. sz. alatt. Minden nemű csipke, bársony selyem, posztó, kalap szalag stb, női ruha fejtre és fejtelenül vegyileg tisztítatik méréselt ár mellett. Ujaranyozó megjelent melylyel mindenki moshat és ujja aranyozhat elavult tűkör- és kép rámat, szoborot virágasztalt stb. üvegje ecsetje 80 kr. Megrendelhető Kertész Tódornál, Dorottya utca 1. szám, Budapest. A hangszereparban kétségtelenül a legelső helyek egyikét foglalja el Schnda, Venczel József es. és kir udvari szállító (magyar-utca 29. sz. hangszergyára, melyben nagyban készítettnek mindenféle réz- és fafuvó vonó és. ütőhangszerek, továbbá híressé vált és gyönyörű hangu, felülmúlhatatlan pedálzimbalmal is. Schunda a pedálzimbalmot feltalálójá' elővételten érdemet szerzett magának nem csak azért, hogy ő hangszeregy a főuri szalonokban, mint a polgár házában itthon, sőt a külföldön is ismert és kedvelt tette, hanem az által ismert mintaszeregy szerzet érdemeit nemcsak szmos kiállítás, köztük a párisi, bécsi és budapesti ismerte el első rendű kitüntetésekkel hanem ő felsége a király is, ki, miután már korábban arany érdemkeresztet és a koronás arany érdemkeresztet tüntette ki, az 1886. évi orsz. kiállítás alkalmából

legmagasabb elismerését nyilváníttotta, legutobb legmagasabb kegye jelöl: Ferencz József rend lovagjává nevézte ki Schunda mindenféle hangszerei nemcsak a belsőföldön elterjedésnek, de a külföldön is nagy kivitelek örvendeneke. A pedálzimbalm külföldön elterjedését köszönheti a kitűnő zimbalm iskolának, melyekből Sbhunda már több füzetet kiadott, Gazdag választéku raktárt tart mindenemű hurok és hangszere alkatrészekből. Használt hangszereket javítás vagy becsérés végettefogad. Árjegyzéket bérmentve küld.

Gazdasági vegyes.

* Homoktalajba vessük a rozst minél előbb. Minthogy a rozsnak, hogy jó termést adjon, a közmondás szerint két nyarat kell érnie, a mi csak egy lehetséges, ha igen korán vetjük, azért ezelszerű, ha úgy intézzük a dolgot, hogy szeptember közepéig, legkésőbb végeig az utolsó szem is a földben legyen. A korai vetés ellen sokan azt szokták kifogásul felhozni, hogy kedvező ősz esetén gyors fejlődésnek indul, tulerölteti magát úgy, hogy ő tavasszal aztán nem képes többé kellően fejlődni, sok szalmát és kevés magot ad, valamint azt is szokták mondani, hogy a korán vetett rozsz tavasszal nagyon korán kihányja a fajtét, minek következtében a kései fagyok könnyebben kárt tehetnek benne, mint a később vetetben s ennek következtében fejtét még magában rejtő rozsbán. De ezeket az állításokat mások nem pusztá szóval, hanem terméssel már akárhányszor megczáfolták, s előnye pedig olyanok, a melyek minden gazda figyelmét megérdemlik. Ha a rozst korán, vagyis legkésőbb szeptember végeig elvetjük holdankint 15—20 liter vető magot is meg takaríthatunk; a korán vetett rozsz hamar kikel, a földet szépen ellepi s oly vidoran tenyészik, hogy novemberben és decemberben bátran rábocsáthatjuk a juhokat, hogy leleljenek, a nélkül, hogy a vetés további fejlődésére nézve lagkevesebb hátrányai volna De nem is árthat neki, mert a korán kikelt rozsnak gyökere, mire a tél bekövetkezik, már mélyen benyomult a födbe, s a növény jól megerősödik, ha levelének egy része el fagy is, tavasszal, a mint a talaj kissé felmelegedik, új tenyészetnek indul, a földet dusan elborítja s ily módon nemcsak a gyomokat nyomja el s nem engedi elhatalmasodni hanem alatta a talaj porhanyós is marad, s ezért az ily korai vetésekre az áprilisi és májusi száraz szelek, száraz időjárás sincsenek hatással, melyek pedig a kései vetésű rozsokat ugyancsak megszokták viselni. Ha a tavasz olyan kedvező, hogy a rozsz már április végén vagy május elején kalászbán áll, akkor tagadhatatlan, hogy egy kései fagy nagy kárt tehet benne de akkor is csak a gyengébben ellenben azokat a rozsokat, melyeket későn, például október—novemberben vetnek, rendszeren meg szokta viselni. Nagyon kedvező tavasszal az is megeshetik azonban, hogy a legkorábbi rozsvetés kevesebbet fizet mint a későbbi, csak hogy a rozsvetés száma nagyobb szokott lenni s ez valamint a szalma hossza nagyon kipótolja a különbözetet. Ha a korai vetésnek előnyeit, melynek: jó ősz legelő, jó szalma és magtermés, s tiszta föld, összehasonlítjuk a kései vetés hátrányaival, melyek semmi legelő, kevés szalma s bizonytalan megtermés és gyakran igen elgyomosodott talaj, mindenesetre könnyen elhatározhatjuk, hogy mikor vessük a rozst. Mindenesetre minél korábban vagyis október szeptember vége előtt.

* Hogyan értékesítik az amerikai alma aszalványokat. Amerika egyes államainak gyümölcstermesztése, az ottani tudósítások szerint orias mérvben fejlődött, s folyton nagyobbodó területekre terjed; az amerikaiak már régebben belátták hogy a gyümölcstermesztés jobban fizeti ki magát mint a mezőgazdaságnak és kertészetnek bármely más ága. De csakis ők értenek ahhoz, hogy miképp kell a gyümölcsöt értékesíteni. Az amerikaiak legnagyobb súlyt az aszalványokra fektetik, s ilyenekre nemcsak a legfinomabb hanem legközségesebb almát is felhasználják; ők a gyümölcsnek semmiféle részét sem dobják el, hanem mindent úgy és azzá dolgoznak fel, a mire legalkalmasabb. Ezért adhatják aszalványaikat rendkívül olesón, s ezért van rendkívül nagy forgalmuk benne. Ezer meg ezer tonna aszalványt készítenek Western NéwYorknak nevezett területen, mint az amerikai gyümölcsesteti lapokban közölt hivatalos tudósításokban olvassuk olyan gyümölcsből, melynek azelőtt semmi hasznát sem vették, mert ott rohad el a fák alatt a földön, míg most szép összegeket rak érte zsebre a terméskötő. Rochesteről mintegy 40 mérföldnyire 1500 aszaló működik, melyek naponként 800—1000 bushell (1 bushell = 224 kilóval) alma aszal meg Ezek az aszalók összel és a tél kezdetén közel 30,000 embert foglalkoztatnak, a kik gyakorlatosságuk és használatosságuk szerint 5—12 dollárt keresnek naponként. Az aszalványokat rendkívül tisztán és lelkiismeretesen készítik. 1887 ben, melyről az utolsó tudósítás szól, 15 millió kiló aszalványt készítettek, 2 millió dollár értékben, s mintegy 112,500,000 kiló almát dolgoztak fel. 100 kiló nyers almából átlag 12 kiló aszalványt kapnak. Az aszalványokat 2 köbláb ürterál ládába préselik úgy hogy tisztán

26 kiló aszalvány van egy ilyen ládában, s így konzerválva és összepréselve szállítják a világ minden részébe. Az aszalványok igen tartósak, s a leghosszabb uton sem rovlának el. A hulladékokat, melyen pl. a magház, szintén megaszalják, s olesó gelseet készítenek belőlök, tehát a gyümölcsnek legkisebb része sem vesz kárba. Az amerikai aszalványokat Németországban, Angolországban, Belgiumban és Franciaországban, már egészen kiszorították a napbarított és napszáritotta aszalványokat Feldarabolt héjjával és magházával aszalt almát 1887-ben 18,000 hordóval szállított Franciaországba, a hol mivel a fillokszera a szőlőket pusztítja olesó bort készítenek belőle. Tavaly 20,000 mm. ilyen aszalványt szállítottak oda.—Valjon azt, a mit az amerikaiak meg tudnak tenni, nem tehetők e meg mi is hogy ujjab jövedelmi forrásra szert tegyünk? B. J.

* Éretlen alma felhasználása. Az éretlen, különösen pedig abullott almát kitűnően fel lehet használni gelee készítésére. E czélból az almát jól megmossuk 3—4 darabra szétvágjuk, a férges és rohadt részeket kivágjuk, de nem hámozzuk meg, mert épen a haja legszükségesebb jó gelee készítéséhez. A tiszta almát mintegy két óráig puhára főzzük, s aztán 3—4 napig állni hagyjuk, s valami nagyobb edény fölé akasztjuk, a nedvet eleintén a maszsa saját sulya kinyomja, később kezünkkel nyomhatjuk. Az így nyert nedvet lassan sűrűvé főzzük, míg vágható állományává nem lesz. Czukrot tetszés szerint tehetünk hozzá, de fűszer fölösleges, mert csak a zamatos izt rontja. Mintegy husz liter almából egy liter szilárd gelet kapunk, melyet a háztartásban különféle-képen fel lehet használni.

* A vasuti töltések lejtőinek befalítása már régen foglalkoztatja a külföldet, mely e tekintetben nagyon szép példával jár elől, eredményekkel bebizonyítva, hogy a vasuti töltések befalítása mily hasznos munka. Nálunk is ajánlták már többen, sőt a képviselőházban is szó volt már róla, remélhető tehát, hogy hazai vasutak töltései és lejtői sem msradnak mindig olyan koparak, a melyeknek most. Hogy mi mondan fásítandók be a vasuti töltések és lejtők, azt dr. Lucas Ede hirneves pomologus egy kis füzetben alaposan megírta. E füzetet Erchinger János magyarrá is lefordította, illetőleg a magyar viszonyokra alkalmazta. A kis műben, melyet szerzőnél Ujpesten lehet 50 krajczárért megrendelni, 16 ábra is van.

* Gyümölessajt. Ugy az almát mint a körtét meg-hámozzuk, s midőn abból, az első részlet az üstbe lesz öntve, az első 30 liternyi mennyiségre 2—3 liter vizet kell tölteni s csendes tűznél megkezdeni a főzést s midőn az első izben beöntött gyümölcs már e főzés következtében fellágyult, az üst nagyságához képest annyit lehet lassan-kint hozzá önteni, hogy az üst kevés híján megteljen. Hogy meddig főzzük, az a gyümölcs levesességétől függ. Rendszeren ha reggel 8 órákor kezdjük a főzést s 10 órákor feltöltjük az üstöt, délután 4 óráig annyira befő az egész tömeg, hogy fazekakba lehet tölteni. Mielőtt faze kakba töltenők, egy fányérra kell kivenni belőle s ha már kevés vizet ereszt, fazekakba rakhatjuk s karácsonyig benne hagyjuk. Karácsony körül, midőn a gazdaságnak kevesebb dolga van, készítheti a sajtot, a mire minden sütő-kemence, de takaréktűzhely, peccenyestű fiókia is alkalmas. E czélból a fazekakból kivesszük a lekvárt s tányérokra rakjuk s a kemenczébe tesszük, hol száradás alatt többször meg kell forgatni, míg annyira ki nem szikadt, hogy rácsokba rakhatjuk, melyeken megszáradás véget valamely léghuzamos helyre tesszük.

Felelős szerkesztőség:

DR. MAGYARI KÁROLY. TÖRÖK BERTALAN.

Kiadótulajdonos: WOKÁL JÁNOS.

„KÉPES CSALÁDI LAPOK”

Szépirodalmi és ismeretterjesztő képes hetilap.

Felhívás a művelt magyar olvasó közönséghez!

A „Képes Családi Lapok” jelenleg már az ország minden vidékén, a legtöbb művelt magyar közönség rendes házi barátja.

Közkezdeltetést és elterjedtséget az által ért el, hogy hogy mindig hazafias irányban s úgy van szerkesztve, hogy a serdülő leánykának is bátran a kezébe lehet adni s e mellett az atyák, anyák és nagyanyák is mindig megfelelő szórakozást és hasznos olvasmányokat találhatnak benne. — A „Hölgyek Lapja” című mellékletünk, a nők hű tanácsadója és szellemi titkára, a háztartás, a gazdaság, a kertészet, a konyha, házi orvos, házi állatok és a divat köréből megbeszélhetetlen közleményekkel kedveskedik. — A „Képes Családi Lapok” képei, a legelső művészek esetjének köszönik létüket. — A „Képes Családi Lapok” a lehető legjobb igyekszik nyújtani s hogy bivatásának megfelelő, azt legjobban bizonyítja, immár 11 évi fennállása, mint hazánkban egy hasonló irányú lap nem volt képes előzni. — Mindenlaphoz egy külön, könyvvé köthető regény-melléklet van csatolva, mely évenként, 3—4 legjobb írónktól származó becses regényt képez.

Előzetési árak a „Képes Családi Lapok”, „Hölgyek Lapja” című divatlap s „Regény” melléklettel együtt: egész évre 6 frt, fél évre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. Előfizetéseket (a hó bármelyik napjától) elfogad a „Képes Családi Lapok” kiadóhivatala, Budapest, V. Nagy korona-utca 20. sz.

A „Képes Családi Lapok” heti lapból mutatványszámokat ingyen és bérmentve küld a kiadóhivatala mindazoknak, a kik eziránt — legelőszérűbben levelezőlapon — hozzá fordulnak. Teljes számú példányokkal még mindig szolgálatunk.

A „Képes Családi Lapok” szerkesztősége és kiadóhivatala Budapest, V. Nagy korona-utca 20. sz.

Szo
A K
lap
kö
Wok
az e
bél
Kézi
A
vele egy
temét al
jogai s
tulkapás
A napi
olvasó l
ellen int
kifejtett
levő dol
visszate
minő ki
kiknek
czoltak.
Ma
működő
két egy
g r. B
megcsor
térő vél
legutóbb
mintegy
len-főisk
szűkebb
igaztala
jével m
törtünk
e lelkes
nyeből
azon kö
főiskola
éven á
hálájára
ralis, v
és kité
E
Bethlen
oszlopá
elborít
hogy a
meg u
nem s
a felk
aggóde
deztük
A
előre
érett
komoly
fognak
méltán
harcza
letének
A
telte a
villám
gett, n
egy sz
főlráz
legköz
ságát,
vak.
I
ugyan
matus
tartot
fényes